

Vattenmyndigheten i
Bottenvikens vattendistrikt
Bottenhavets vattendistrikt
Norra Östersjöns vattendistrikt
Västerhavets vattendistrikt
Södra Östersjöns vattendistrikt
Diariernr: 15597-2024, 8763-2024,
537-5725-24, 537-41874-2024,
537-9191-2024

Vår ref: 2024-79

Helena Sjögren
Helena.sjogren@skogsindustrierna.se
Tel 072 585 72 35

Yttrande över Väsentliga utmaningar - Samråd vattendistrikt

Skogsindustrierna ger här ett yttrande över utredningen Väsentliga utmaningar - Samråd för samtliga vattendistrikt.

1. Vad behövs för att du eller din organisation ska kunna prioritera vattenutmaningarna i kapitel 2 och 3 i än högre grad?

För att vattenutmaningarna ska kunna prioriteras är det avgörande att miljökvalitetsnormerna ("MKN") är möjliga att uppnå med rimliga åtgärder. Gällande normer är beslutade utan att de undantag eller förklarande av KMV som föreskrivs i ramdirektivet för vatten har beaktats i tillräcklig utsträckning. Det är därför nödvändigt att se över och fastställa nya MKN, där undantagen i vattendirektivet tillämpas fullt ut, innan det är möjligt att avgöra vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå normerna.

Skogsindustrierna är massa-, och pappers- och den trämekaniska industrins bransch- och arbetsgivarorganisation. Skogsindustrierna företräder ett 50-tal massa- och pappersbruk i sammanlagt 22 koncerner/företag och cirka 120 sågverk i ett 60-tal koncerner/företag, samt ett antal företag med nära anknytning till massa-, pappers-, eller trävarutillverkning. Arbetsgivarverksamheten bedrivs tillsammans med gruvsektorn och stål- och metallsektorn inom organisationen Industrierbetsgivarna. Inom Skogsindustrierna ingår verksamheten Svenskt Trä och sekretariatet för BioInnovation. Skogsindustrin sysselsätter närmare 120 000 personer och exporterade för 186 miljarder kronor 2022.

Intressekonflikter måste lösas i normsättningen innan åtgärdsprogram tas fram. Ett exempel på en sådan intressekonflikt är vattenregleringar som är nödvändiga för att hantera översvämningsrisker och tillgången till vatten. Åtgärder som innebär att regleringar tas bort motverkar dessa samhällsviktiga funktioner och leder till att möjligheten att hantera t.ex. översvämningar försämras.

Statusklassificeringar i VISS behöver vara transparenta så att det är möjligt att förstå hur bedömningar som ligger till grund för klassificering är gjorda. Expertbedömningar behöver vara systematiskt dokumenterade enligt fastställda kriterier så att det är möjligt att bedöma deras tillförlitlighet.

Som utvecklingsbehov anges framtagande av bedömningsgrunder och MKN för kvantitativ status i sjöar och vattendrag. Ramdirektivet för vatten reglerar emellertid endast kvantitativ status för grundvatten, inte ytvatten. Det saknas därför stöd för och behov av att införa bedömningsgrunder och normer för kvantitativ status i sjöar och vattendrag.

Det anges att 77 procent av distriktets ytvattenförekomster inte når sina MKN och att 72 procent av distriktets kustvatten är övergödda. Dessa uppgifter måste anses indikera ett behov av att besluta om mindre stränga krav eller förklarande av KMV. Med rätt satta normer och tillämpning av vattendirektivets undantag fullt ut kan åtgärder fokuseras på de vattenförekomster där de behövs som mest och faktiskt är kostnadsnyttiga samt positiva ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. På så sätt kan en effektivare styrning av vattenförvaltningen åstadkommas.

2. Översvämningsåtgärder

Vilka åtgärder för att undvika översvämningar ser du och din organisation bör prioriteras?

Möjligheten att se över vattendomar för att öka möjligheten till vattenreglering för att undvika översvämningar. Vattenregleringars funktion som skydd mot översvämning utgör också skäl för att förklara berörda vattenförekomster som kraftigt modifierade vattenförekomster ("KMV").

Har ni förslag på hur översvämningsåtgärder bättre kan integreras i åtgärdsprogrammet?

Det behöver beaktas vilken nytta fysiska förändringar såsom dammar och andra regleringar har för att förhindra och minska risken för översvämningar.

4. Vattenmyndighetens underlag

På vilket sätt kan vattenmyndighetens underlag, information och åtgärdsförslag förbättras så att det underlättar för fler åtgärder att bli genomförda?

Statusklassificeringar i VISS behöver vara transparenta så att det är möjligt att förstå hur bedömningar som ligger till grund för klassificeringen är gjorda. När det beslutas att inte tillämpa mindre stränga krav eller att inte förklara en vattenförekomst som KMV behöver utredningar och underlag som lagts till grund för bedömningen redovisas. Detsamma gäller underlag som lagts till grund för en bedömning av vad som utgör god ekologisk potential för vattenförekomsten.

5a Utvecklingsbehov: Beredskap

Säker och tillförlitlig tillgång till vattendata – både kvalitet, kvantitet och geografisk fördelning.

Ja, det finns behov av utveckling. Det behöver finnas en enkel möjlighet att bidra med data från verksamheter och ges tydlig återkoppling om hur sådan data används.

Klimatanpassad samhällsplanering inklusive dagvattenhantering, vattenförsörjning vid vattenbrist, utrymme för översvämningar och vattendomar för översvämningsskritiska vattendrag med mera.

Ja, det finns behov av utveckling. Frågorna behöver vara del av såväl samverkan inför omprövning enligt den nationella planen för vattenkraft ("NAP") som åtgärdsarbetet med dammar och fysiska förändringar som inte omfattas av NAP.

5b Utvecklingsbehov: Torka och översvämning

Ta fram en mer detaljerad bild av samhällets samlade vattenbehov och ekosystemens respons.

Ja, det finns behov av utveckling.

Utöka övervakningen av kvantitativ status för grundvatten. Det behövs för bland annat för vattenbalansberäkningar.

Ja, det finns behov av utveckling.

Ta fram bedömningsgrunder och miljökvalitetsnormer för kvantitativ status i sjöar och vattendrag.

Nej. Miljökvalitetsnormer har bindande rättsverkan och det finns inte utrymme i vattenmyndighetens delegation från regeringen att uppfinna egna normer. Kvantitativ status gäller endast grundvattenförekomster, ej ytvattenförekomster. Bilaga V i vattendirektivet styr ekologisk status för ytvatten.

Ta fram vägledning för hur effekter av klimatförändringar ska hanteras som påverkan på vattenförekomsterna.

Ja, det finns behov av utveckling.

Vidareutveckla tjänsten Vattenbrist som SMHI och SGU har tagit fram så att informationen om när det är torka och vattenbrist blir ännu mer lättillgänglig.

Ja, det finns behov av utveckling.

5c Utvecklingsbehov: Övergödning

Effektivare styrning av åtgärder till vattenförekomster som riskerar att inte nå miljökvalitetsnormerna på grund av påverkan av näringsämnen.

Ja, det finns behov av utveckling. Det behövs en effektivare och mer transparent metod för tillämpning av mindre stränga kvalitetskrav.

Registrering av genomförda åtgärder i syfte att möjliggöra följa upp åtgärdsarbetet.

Ja, det finns behov av utveckling.

Kommunikation om att naturens återhämtning tar tid. Beslutsfattare och makthavare behöver fortsätta att finansiera åtgärder. Investeringarna är viktiga även om effekterna inte syns direkt.

5d Utvecklingsbehov: Miljögifter

Kraven i egenkontroll, recipientkontroll och andra miljö-undersökningar behöver utvecklas och utökas så att provtagning i större utsträckning sker på platser och med metoder som gör att resultaten kan användas för att bedöma vattenkvaliteten. Det gäller alla miljögifter, bland andra PFAS, dioxiner och läkemedelsrester.

Ja, det finns behov av utveckling. Kontroll måste utformas så att mätning sker i representativa mätpunkter, inte gamla miljöövervakningspunkter som är valda utifrån ett annat syfte.

Samordning av information i olika register som hanterar data, bland annat när det gäller PFAS, dioxiner och läkemedelsrester.

Ja, det finns behov av utveckling. Samordning av information i olika register som hanterar data, bland annat när det gäller PFAS, dioxiner och läkemedelsrester.

Miljöövervakningen behöver stärkas och resultaten behöver i större utsträckning rapporteras in till nationella datavärddar. Systemen för inrapportering behöver förenklas.

Ja, det finns behov av utveckling i flera delar. Ja i det fall där historiska data saknas men nej där en långvarig miljöövervakning genomförts i form av gemensam recipientkontroll. I dessa fall har oftast en statistisk behandling skett så att antal provpunkter och frekvens har kunnat dras ned. Ja, rapporteringen måste förenklas.

Skogsindustrierna anser att även staten behöver se till att det finns resurser till miljöövervakning. Det är olyckligt att medel till detta har minskat i budgeten.

Miljöövervakningen bör i större utsträckning fokusera på identifierade risker och ämnen med stor effekt på människors hälsa och miljön.

Ja, det finns behov av utveckling. Historiskt har vi i stor utsträckning bara betraktat halter och fynd som hög risk. Vi måste bli bättre på att göra riskbedömningar och se på alternativa provtagningsmetoder. Det är inte alls säkert att det är en risk med miljögifter i sediment så länge inte ämnena överförs till biota. Man bör även beakta om det aktuella ämnet är i en forma som är biotillgänglig eller inte.

5e Utvecklingsbehov: Fysisk påverkan

Förtydliga var normer kan behöva ändras för den samlade påverkan på vattenförekomsten med hänsyn till andra påverkanskällor än vattenkraft.

Ja, det finns behov av utveckling. En hamnanläggning eller annan typ av fysisk påverkan kan mycket väl innebära att KMV och inte bara vattenkraftanläggningar.

Utveckla åtgärder som inte påverkar vattenkraftens förmågor, men som förbättrar den ekologiska statusen i ytvatten som är påverkade av vattenkraft.

Ja, det finns behov av utveckling. Detsamma gäller för annan fysiska påverkan såsom dammar och regleringar som inte är kopplade till vattenkraften men som är nyttig för samhället genom att minska risken för översvämning och bidra till vattenförsörjning.

Utveckla utformningen av åtgärder med hänsyn till kulturmiljöaspekter i vattenförekomster med fysisk påverkan.

Ja, det finns behov av utveckling. Åtgärder som följer av MKN som utgår från att det är ett vattendrag fritt från fysiska förändringar innebär ofta ett hot mot värdefulla kulturmiljöer. För att värna kulturmiljöerna måste bestämmelserna om KMV och god ekologisk potential tillämpas i högre utsträckning.

Registrera genomförda fysiska åtgärder i vatten för att det ska vara möjligt att bedöma kvarvarande åtgärdsbehov.

Ja, det finns behov av utveckling. Ytterligare ett skäl för att registrera fysiska åtgärder i vatten är att det ska vara möjligt att bedöma om det bör vara KMV eller om undantag ska tillämpas för att god ekologisk status inte kan nås.

Fråga 6 - Hinder för åtgärdsgenomförandet.

Vad krävs för att du eller din organisation ska kunna överbrygga hindret och genomföra fler åtgärder när det gäller Irrelevanta eller otydligt formulerade åtgärder, Styrning som fungerar otillfredsställande, Kunskaps- eller informationsbrist, Bristande samverkan och samarbete, Planering inom avrinningsområden saknas eller Resurser saknas?

Vårt svar blir detsamma för alla dessa frågor. Nya normer behöver beslutas med tillämpning av undantagen i vattendirektivet fullt ut. På så sätt kan MKN bli möjliga att uppnå med rimliga åtgärder. Åtgärderna behöver vara rimliga att genomföra och bidra till samhällsnytta i form av miljö, ekonomi eller annat.

Vad kan ni bidra med för att det ska ske?

Verksamhetsutövare kan till olika utsträckning bidra med underlag som visar effekterna av de åtgärder som krävs för att nå god ekologisk status.

Angående skogsbrukets påverkan på vatten

I Bottenhavets samrådsunderlag och möjligen även fler så finns det skrivningar om skogsbruket. Där finns främst två saker som vi reagerar på och där branschen som hanterar skogsbruket inte delar vattenmyndighetens bedömning.

Skogsindustrin ser inte ökad avverkning av skog i bottenhavets distrikt

På samrådsmötet sa myndigheten att de bedömer att avverkningen kommer att öka vilket kan ha negativ påverkan på vatten. Vi har stämt av med den största aktören i aktuellt område och varken de eller vi ser en ökning av avverkningar varken på kort eller medellång sikt. Det är mycket oklart vad vattenmyndigheten fått detta ifrån. Det är viktigt att myndigheters bedömningar grundas på korrekt fakta och inte antaganden.

Skogsindustrin ser inte att minskat uttag av GROT i bottenhavets distrikt skulle ha inverkan på vatten.

I Samrådsunderlaget står det: Försurningseffekterna är fortsatt påtagliga i distriktet och kräver både att nuvarande motverkande insatser fortsätter och att nya lösningar och förebyggande åtgärder övervägs. Skogsbrukssektorn kan ta ett ännu större ansvar för att genomföra åtgärder som motverkar skogsbrukets försurande påverkan. Minskade GROT-uttag, askåterföring och ökad hänsyn vid skyddsdikningar och markavvattningar i sulfidjordar (se avsnitt 4.3.2) är viktiga och effektiva åtgärder som motverkar skogsbrukets försurande påverkan, och som kan genomföras i ännu större utsträckning än i dag.

I aktuellt område är uttaget av GROT lågt. Även om det teoretiskt kan motverka förurning om man avstår GROT så måste det ställas i relation till åtgärdens omfattning och effekter även kontra nyttan. Det är även en skillnad på utförd GROT och anmäld GROT. Den senare görs för att kunna ha möjligheten att senare ta ut GROT, t.ex. om ekonomiska möjligheter uppstår. Men verkligt uttagen areal är mycket mindre och som sagt låg i norr. Den som sker är i enlighet med Skolstyrelsens rekommendationer.

Djupare analys behövs förrekommendation om skogsgödsling

Skogsgödsling, som förekommer på mycket begränsade delar av skogsmarken (i storleksordningen årligen ca 0,2 % av den skogbeksäddade marken i Bottenhavets distrikt och utförs med stor hänsyn till vattendrag) har sannolikt mycket begränsad effekt på kvävestatus i vattendragen. Nyttan överstiger vida effekterna. I teorin har Vattenmyndigheten rätt, att inte kvävegödsla skogen vore ju det allra säkraste. Men tar man nu upp det som ett problem borde man relatera det till faktiska effekter på det större vattenrinningsområdet. De studier som finns och vi känner till visar tvärtom på att kväveinnehåll i vattendragen i Norrland minskar. Och skogen är fortsatt starkt begränsad på kväve, vilket innebär att det är mycket få skogar i norr som läcker kväve (Binkley & Högberg, 2016). Detsamma torde exempelvis gälla slamning i vattendrag där skogsbruket arbetat mycket med att förbättra hänsynen vid överfarter av vattendrag. Även detta beskrivs generaliserande som ett problem, utan att trender redovisas. Självklart ska skogsbruket fortsatt arbeta med att förbättra och ta hänsyn till vattendrag, liksom myndigheterna i sin tillsyn. Men Vattenmyndigheten borde ta större ansvar för att sammanställa fakta och trender och analysera dessa för att ta fram bättre underlag för prioriteringar.

Stockholm

2025 04 30

För Skogsindustrierna

Helena Sjögren
Ansvarig miljöpolicy